

KNNV vereniging voor veldbiologie
De Noordwesthoek

secretariaat postadres: postbus 171
8330 AD Steenwijk.

IVN Vereniging voor natuureducatie en
duurzaamheid afdeling Noordwest-Overijssel

secretariaat postadres: Havezatherweg 5
8066 PB Belt-Schutsloot.

Jaargang 3 nr 2 april 2015

Koppel

*Gezamenlijke uitgave
KNNV en IVN
in Noord West Overijssel*

Lente editie

KNNV Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging, vereniging
voor veldbiologie

KNNV Afdelingsbestuur

Voorzitter Ton Bode, 0521 512074
voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl

Secretaris Thijs Krösschell
0521 795081
jmkrosschell@ziggo.nl

Tweede secretaris Tilly Berkenbosch,
0513 688463
tilly.berkenbosch@planet.nl

Penningmeester en ledenadministratie
Annette Bos, 06 51387138
penningmeester@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid Emile de Leeuw,
0561 477880
1awfs@xs4all.nl

Bestuurslid Greet Sanderse
greet.sanderse@home.nl

Bestuurslid vacant

Waarnemingen Ton Bode,
0521 512074
ton.bode@planet.nl

Bankrek.nr: NL95INGB0001027674 t.n.v.
KNNV afd.
De Noordwesthoek Steenwijk.

IVN Vereniging voor natuureducatie en
duurzaamheid
bestuur IVN afdeling Noordwest-Overijssel

IVN Afdelingsbestuur

Voorzitter Rian Hoogma
Binnenpad 44 8355 BS Giethoorn
0521 362279
jagerhoogma@hotmail.com

Secretaris Lute Nederhoed
Havezatherweg 5 8066 PB Belt-Schutsloot
038 3866589
ivn-secr@solcon.nl

Ledenadministratie Lyda Feenstra,
de Hilde 4, 7948 DS, Nijeveen
0522 251098
lydafeenstra45@gmail.com

Penningmeester Maarten Punt
Venebosweg 2 Ossenzijl
0561 851393
puntm@casema.nl

Bestuurslid Henk Mulder,
Oudeweg 97, 8376 HS Ossenzijl
0561 477574
henkmulder525@gmail.com

Bestuurslid Els Heibrink
0521 510211 06 57187354
elsheibrink@hotmail.com

Bankrek.nr: NL45INGB0000342784 t.n.v.
IVN afd. Noordwest Overijssel Steenwijk

Werkgroepen KNNV en IVN overzicht coordinatoren

KNNV

Vogelwerkgroep Thijs Krösschell
0521 795081
jmkrosschell@ziggo.nl
Weidevogelbescherming Ynske Ypma
0521 360921
ynskeypma@home.nl
Wintervoeding Jaap de Jong
0521 362389

Plantenwerkgroep Annette Bos
06 51387138
annette.bos@kpnmail.nl

Vlinderwerkgroep Gerrit Padding
0521 516771
gerritpadding@hotmail.com

Geologiewerkgroep Wim Brussee
0521 516373
krebberbrussee@hetnet.nl

Werkgroep Wolterholten Ernst J.Kleis
0521 513845
ej.kleis@hetnet.nl

Lezingen Theo van de Graaf
0521 587345
tvandegraaf@home.nl

Excursies Saskia Holleboom en Hugo Hemelrijk
0521 850963
saskia_holleboom@hotmail.com

Natuur en milieuplatform Henk Plat
0561 452117
henk.plat@planet.nl

Websitebeheer Emile de Leeuw
0561 477880
webmaster@noordwesthoek.knnv.nl
Website
www.knnv.nl/noordwesthoek

Contributie en lidmaatschap
KNNV leden € 30,50
KNNV huisgenootleden € 15,25
NWH en NWH huisgenootleden € 13,00
(nieuwe NWH leden niet meer mogelijk)
De contributie moet voor 1 maart
ontvangen zijn. Opzegging schriftelijk voor
1 november opgeven aan de
ledenadministratie

IVN

Excursies en gidsen Els Heibrink
0521 510211 06 57187354
elsheibrink@hotmail.com

Cursussen Lucille Keur
0561 477574
lkeur@hetnet.nl

Vogels Albert Steenbergen
0521 513547
albertsteenbergen@hotmail.com

PR Jan Feenstra, Nijveen
0522 251098 06 53116070
janfeenstra46@gmail.com

Natuurkoffers contactpersoon
Gerry Teurlinckx
0521 513495
gerryteu@planet.nl

**Werkgroep Jeugdnatuurclub
De Weerribben**
Wieke Nijland contactpersoon
0522 244766
janenwieke88@gmail.com

Websitebeheer Louis Volkers
0521 521377
ivn.nwo.web@gmail.com

Website
www.ivn.nl/afdeling/noordwestoverijssel

Contributie IVN € 18,50 per jaar
Leden ontvangen het blad "Koppel" en
"Mens en Natuur", tijdschrift van het
landelijk IVN.
Donateur kan iedereen worden, die geen
werkend lid kan of wil zijn, maar wel het
verenigingswerk wil steunen: bijdrage
€ 18,50 incl "Koppel"
Huisgenootenlid bijdrage € 5,00
Beëindiging van het lidmaatschap IVN
Noordwest Overijssel, via schriftelijke
opzegging bij het secretariaat van het IVN
voor 1 november van het lopende jaar.

INHOUD

- blad 2 van de redactie
- blad 3 van de voorzitters
- blad 4 even voorstellen
- blad 5 IVN ledendag
Landelijke jaarvergadering KNNV
- blad 6 Cursus scharrelkids
Cursus algemene introductie geologie
- blad 7 Salamanders
- blad 8 Wildlife crime
- blad 9 Het jaar van....
- blad 11 Presentatie IVN bodem en natuurbeheer
- blad13 Egels in nood
- blad 16 Wandeltip
- blad 19 Heb je wel eens...
- blad 21 Wildplukken
- blad 22 Persbericht Cadoelerveld
- blad 24 Weidevogelstand
- blad 28 Omschrijving excursies
- blad 34 Libellen cursus
- blad 35 Agenda KNNV en IVN
- blad 36 Algemene Agenda

“Koppel”, jaargang 3 , nummer 2, tweede kwartaal 2015.

Natuurtijdschrift “Koppel” is een gezamenlijke uitgave van de KNNV en het IVN. en vervangt de bladen “De Noordwesthoek” en “Het Moerasblad”

Redactie : Adrie Janne Westerneng

Vormgever : Gijs Westerneng

Drukwerk: drukkerij Hovens Gréve BV te Steenwijk

Belangrijke informatie voor het aanleveren van kopij:
graag op A5 formaat, via de mail en als **platte tekst (zonder opmaak)**.
geen pdf bestand, foto's op een apart bestand.

Het volgende nummer verschijnt per 1 juli 2015.

Kopij hiervoor graag voor 1 juni

Redactieadres Schoolstraat 27 8371 WJ Scheerwolde.

E-mail redactiekoppel@gmail.com

Van de redactie

“**Wordt wakker**, het zonnetje is al op, de bloempjes kijken uit hun knop!” Zomaar een regel van een voorjaarsliedje uit vroegere tijden. Toepasselijk, want het is maart en de lucht is strakblauw. Merel en mus hippen tevergeefs over de voederplank en de groene netjes van de vetbollen hangen er doorzichtig bij. “Koppel” is weer in de maak, maar eerst gaan we een frisse neus halen. We wandelen in onze prachtige omgeving en worden gelukkig niet achterop gezeten door agressieve uilen of een verdwaalde wolf!

Op de valreep nog de IVN-ledenvergadering bijgewoond. Er is een wisseling binnen het bestuur.

Dag Lucille, Lyda en Wilfred, bedankt voor de prettige samenwerking. Rian Hoogma en Henk Mulder worden voorgesteld aan de aanwezige leden. Nog *een* lege plek te gaan. Bij de KNNV vindt ook wisseling plaats. Sicco Hoekstra stapt op en Thijs Krösschell wordt de nieuwe secretaris. Beiden helpen ons bij het verzendklaar maken van het periodiek en dat verloopt prima. Over de inhoud. Ton herinnert ons aan 2015: het jaar van de Das en Theo heeft weer voor een heerlijke wandeling gezorgd.

Er wordt hulp gevraagd bij de egelopvang en we horen via Obe Brandsma hoe het er met de weidevogels voorstaat. Ook is er gelegenheid tot het volgen van een cursus Scharrelkids en één over het onderwerp Geologie. In december kregen we informatie toegezonden door Wim Brussee over orchideeën en vlinders. We willen u dit niet onthouden, dus alsnog! Achterin het blad vindt u, zoals u van ons gewend bent, de data van de komende excursies en lezingen met de bijbehorende omschrijving. Bla-dert u zelf nog even door alle andere ingezonden onderwerpen? Dank aan alle vrijwillige natuurkanjers, die hier zorg voor dragen en onze verenigingen in beweging houden. Wij wensen u een vrolijk voorjaar toe!

Adrie-Janne

Van de voorzitters

Van de bestuursstafels

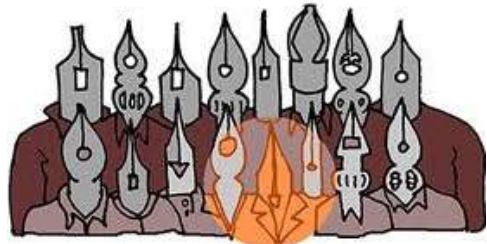
Bij het schrijven van dit woordje vooraf hebben de KNNV- en de IVN-afdeling hun jaarvergadering achter de rug. Behoudens de gebruikelijke agendapunten op zo'n ledenvergadering, was er dit keer ook sprake van bestuurswisselingen.

Bij de KNNV stelde de secretaris, Sicco Hoekstra zich na het uitdienen van een termijn niet herkiesbaar. In zijn plaats werd Thijs Krösschell in het bestuur gekozen. Hij zal de komende periode de functie van secretaris binnen het bestuur gaan vervullen. In verband met het jubileumjaar '60 jaar Noordwesthoek' is door het KNNV-bestuur het voorstel gedaan om enkele leden tot erelid van de afdeling te benoemen. De vergadering kon van harte instemmen met het benoemen van de ereleden Ernst en Geertje Kleis voor hun jarenlange belangeloze inzet voor het onderhoud van het geologisch monument Wolterholten. Ook de benoeming van het erelid Machiel de Vos, oprichter van de vereniging en binnen verschillende werkgroepen actief kon de instemming van de vergadering hebben.

Op de IVN ledenvergadering traden drie bestuursleden af, te weten voorzitter Wilfred Ouwerkerk, Lucille Keur en Lyda Feenstra. Als voorzitter werd gekozen Rian Hoogma en Henk Mulder werd als bestuurlid gekozen. Wij zijn bijzonder verheugd, dat al deze nieuwe enthousiaste bestuurleden hun taak op zich willen nemen en wensen hen veel succes. Veel leesplezier in deze Koppel en ook naar buiten allemaal, want de natuur staat niet stil.

Ton Bode en Wilfred Ouwerkerk

Even voorstellen

Rian Hoogma nieuwe voorzitter IVN

Toen ik benaderd werd door Maarten Punt of ik voorzitter wilde worden van IVN afdeling Noordwest-Overijssel heb ik niet lang na hoeven denken. De natuur is mijn passie. Mijn missie is mensen echt bewust te maken van de waarde ervan. Het IVN heeft een prachtige club mensen die de liefde voor de natuur in het hart heeft gesloten en samen met hen wil ik me met hart en ziel inzetten om mensen in onze prachtige omgeving in aanraking te brengen met de natuur. Ik zie volop kansen, de aandacht voor duurzaamheid groeit en de moestuinen doen het beter dan ooit. Een ander groeiproces is de samenwerking met de KNNV. De bouwstenen daarvoor zijn gelegd door mijn voorganger Wilfred Ouwerkerk en Ton Bode. Het zijn geen onomkeerbare stappen die zij gemaakt hebben, zolang de beleidsbepalende organen geen uitspraak hebben gedaan. Ik zie het als een grote uitdaging om samen te werken aan een nieuwe natuurorganisatie. Uiteraard ga ik mijn stinkende best doen om een zo groot mogelijk draagvlak te creëren. Daarbij is het van groot belang respect te hebben voor eenieder zijn/haar inbreng. Het voelt als een kruispunt, ik vraag jullie hulp, steun en inzet om de juiste afslag met elkaar te kunnen nemen.

Door Rian Hoogma

Henk Mulder, nieuw bestuurslid IVN

Omdat ik tijdens de ledenvergadering van 10 maart jl. benoemd ben tot bestuurslid van het IVN afdeling Noordwest-Overijssel stel ik me graag voor aan alle leden. Ik woon in Ossenzijl aan de Oudeweg (nr. 97, van harte welkom!), midden in de Weerribben, samen met mijn echtgenote Lucille Keur. Ik ben 62 jaar en kon begin 2014 na ruim 40 jaar stoppen met werken. Toen kreeg ik voldoende tijd om me echt goed te verdiepen in de prachtige natuur om mij heen. Omdat ik het ook leuk vind om anderen daarover te vertellen, was het heel logisch om me te gaan inzetten voor

blad 4

Koppel april 2015

het IVN, waarvan ik al vele jaren "slapend" lid was.

Ik volg nu de IVN-natuurgidsencursus, ben bezig met het maken van een IVN-hoek in het Buitencentrum van Staatsbosbeheer in Ossenzijl, ben lid van het Natuurkoffer-team en lid van het Scharrelkidsteam. Dat is allemaal heel erg leuk, ook omdat ik op deze manier veel nieuwe, inspirerende en gezellige mensen ontmoet. Toen ik gevraagd werd om lid te worden van het IVN-bestuur, hoefde ik dan ook niet lang na te denken.

Door Henk Mulder

IVN Ledendag 2015, meedenkers en -doeners gevraagd!

Onze IVN-ledendag staat gepland voor zaterdag 3 oktober 2015. We gaan deze keer op bezoek bij onze buurafdeling, de IVN-afdeling Heerenveen. In de komende maanden gaan we het programma voor de ledendag maken en de organisatie ervan starten.

Wie mee wil helpen bij de voorbereidingen van de ledendag is van harte welkom en kan zich opgeven bij het bestuur. Contactpersoon daarvoor is Henk Mulder, henkmulder525@gmail.com, tel. 0561477574.

VV - landelijke jaarvergadering van de KNNV

Op de ledenvergadering van de KNNV afdeling zijn de bestuursleden Annette Bos en Tilly Berkenbosch als afgevaardigde benoemd naar de VV. Deze wordt op 11 april in Nijkerk gehouden. Op 8 april worden door het afdelingsbestuur de vergaderstukken besproken. Dit gebeurt voorafgaand aan een reguliere bestuursvergadering. Belangstellende leden kunnen de vergaderstukken opvragen, die dan bij voorkeur via de mail worden verzonden. Zij kunnen ook te kennen geven de voorbereiding voor de VV in Ossenzijl bij te willen wonen.

Wandeltip – Kiersche Wijde – 5 km

De route gaat in een grote boog om eendenkooi de Kiersche Wijde. Van de kooi zelf is niets te zien en hij is ook niet voor publiek toegankelijk. Af en toe organiseert de eigenaar, Natuurmonumenten, een publieksexcursie naar de kooi. Voor meer informatie over de eendenkooi zie:

www.varenindekopvanoverijssel.nl/nieuws/eenden-terug-in-de-eendenkooi Voor meer informatie over het Kiersche Wijdepad zie: www.natuurmonumenten.nl/kiersche-wijde

Startpunt: Neem de N334 vanaf Steenwijk richting Giethoorn/Zwartsluis. Na het passeren van het bord “einde Giethoorn” nog 1,5 km rechtdoor richting Zwartsluis en dan linksaf, richting Wanneperveen. Na 2 km rechtsaf, Veldweg. Aan het einde rechtsaf, Lozedijk. Na 400 m is er rechts een parkeerplaats. Dit is ons startpunt.

Routebeschrijving: a. Steek vanaf de parkeerplaats de vaart over via de houten brug. In de vaart groeien waterlelie en gele plomp (1). Kruis de weg en ga na de hoge voetbrug meteen rechtsaf. In de vaart, dicht langs de kant, groeit kalmoes (2). We passeren een klaphekje en gaan een moerasbosje in met veel zwarte elzen. Let in de zomer op de “sigaartjes” die aan de bladeren hangen (3). In het bos groeit veel

kruidend zenegroen (bloeitijd: april-juni).**b.**

Na het bos gaan we over een hoge voetbrug met mooi uitzicht op het landschap van de Kiersche Wijde. Op het water zijn bijna altijd wel vogels te zien: meerkoeten, futen, knobbelzwanen, Canadese ganzen, kuffeenden en tafeleenden. In de winter smienten en soms ook nonnetjes.**c.** We volgen de gele route door het grasland en komen uit bij een klaphek. Tien meter na het hek passeren we een bruggetje met veerooster. In en om de sloot groeien veel planten, zoals bitterzoet, valeriaan, gele waterkers, watermunt, kikkerbeet, pluimzegge en blauw glid-

kruid. Na het passeren van nog twee bruggetjes gaan we linksaf naar een kijkscherm met opnieuw uitzicht op de Kiersche Wijde. Langs het pad naar het scherm groeit hop hoog de bomen in. Alleen in de vrouwelijke planten zitten in de zomer hopbellen.**d.** We lopen terug en laten de twee bruggetjes nu rechts liggen en steken een derde bruggetje over. Het pad voert nu weer door graslanden. Waar het pad naar links draait zien we een enorme meidoorn voor ons. Even later lopen we langs een plas links van ons. In de plas groeit veel waterviolier (bloeitijd: mei-juni). In de graslanden rechts lopen vaak reeën. Al gauw na het passeren van de plas lopen we

weer door een grasland. Honderd meter verder maakt het pad een draai naar links. In het grasland links van de bocht groeit veel moeraskartelblad (4).**e.** We passeren een wat grotere voetbrug met rechts daarvan een petgat met veel waterplanten. Enkele honderden meters verder bereiken we een vlonder dat ons door een moerasbos met zwarte elzen voert. Hier groeien groot springzaad (bloeitijd: juni-september) en gele lis (bloeitijd: mei-juli).**f.** Na het moerasbos lopen we door een grasland met pinksterbloemen en kruipende boterbloem. In de sloot rechts zien we waterlelie, gele plomp, waterscheerling, krabbescheer en grote boterbloem. Op de weg gaan we rechtsaf. Naar links zien we het kooibos (niet toegankelijk). In mei en juni zijn de wegbermen wit van het fluitenkruid. Aan het einde op de verharde weg links-

af.– We hebben nu twee mogelijkheden:1. We blijven de gele route volgen en gaan na enkele meters rechtsaf en lopen dan om een plas heen. We passeren een kijk-scherm. Deze plas is geen petgat, maar een zandgat. Het zand is gebruikt voor het ophogen van de plaatselijke wegen. Het water is tot 16 meter diep en blijft daardoor 's winters lang open. Dit is dan aantrekkelijk voor veel watervogels. Nadat we voor driekwart om het water zijn gelopen, steken we de weg over en gaan bij routepaaltje C52 rechtdoor een bruggetje over.2. We blijven op de weg. Op 300 m na de bocht gaan we bij routepaaltje C52 linksaf en lopen over een bruggetje. Deze mogelijkheid is iets korter dan keuzemogelijkheid 1.**g.** Op veel plaatsen groeit hier moeraskartelblad. Even verderop zien we in mei en juni de roze aren van rietorchissen. We blijven de gele route volgen, passeren een bankje en even later tweemaal een overstapje. Bij het tweede overstapje staat een dikke oude schietwilg met mooie begroeiing van korstmossen. In de sloten kun je in de zomer groot blaasjeskruid (5) aantreffen. Na nog enkele honderden meters zijn we weer op de parkeerplaats.

1. Witte waterlelie en gele plomp
Als deze planten in bloei staan, zal het voor niemand moeilijk zijn ze van elkaar te onderscheiden. Staan ze nog niet in bloei of niet meer, dan wordt het onderscheid wat lastiger,

maar ook dan is er een duidelijk verschil. Het blad van de waterlelie is rond, dat van de gele plomp ovaal.

2. Kalmoes (bloeitijd: juni-juli) Deze plant is in de 16e eeuw ingevoerd in Europa vanuit Oost-Azië. In Nederland komt hij nu algemeen voor als oeverplant langs sloten en plassen. Het blad is zwaardvormig en lijkt veel op dat van de gele lis, maar is daar toch gemakkelijk van te onderscheiden door een golfpatroon in een deel van het blad. De bloeistengel lijkt veel op een gewoon blad waaruit halverwege de gele bloeikolf ontspringt. In Europa vermeerderd kalmoes zich uitsluitend vegetatief door wortelstokken of delen daarvan. Bepaalde stoffen uit deze de plant dragen bij aan het aroma van Deventer koek en berenburg.

3. De zwarte els en zijn bewoners In de winter is de zwarte els gemakkelijk te herkennen aan de donkere stam en de elzenproppen, de vrouwelijke katjes van de boom. Tussen de zwarte schubben zitten zaadjes. Vooral in de winter komen groepen sijzen en putters op deze zaden af. De sijzen vallen op door hun gekwetter en hun acrobatische toeren, de putters door hun mooie kleuren. Nog een goed herkenningpunt van de zwarte els zijn de paarse knoppen die elk op een steeltje staan. Vroeg in het voorjaar verschijnen de langgerekte mannelijke katjes die geel gekleurd zijn vanwege het stuifmeel dat ze bevatten. Deze katjes vallen al snel af terwijl de vrouwelijke katjes, die eerst nog groen zijn, beginnen op te zwellen. Aan zwarte elzen is altijd wel iets te beleven. In de zomer zien we vaak kleine "sigaartjes" aan de bladeren hangen. Met wat geluk en geduld kun je eerder in het seizoen zien hoe ze ontstaan. De sigaartjes zijn het werk van een klein zwart kevertje van maar enkele millimeters lang. Het is een bladroller of sigarenmaker. Daar zijn meerdere soorten van die elk een voorkeur hebben voor bepaalde boomsoorten. Zo heb je de eikenbladroller en de berkenbladroller. Vermoedelijk hebben we hier te maken met de berkenbladroller die ook genoeg neemt met de els. Het kevertje gaat als volgt te werk. Zij knipt het blad in vanaf de buitenkant tot aan de middennerf in een s-vormige lijn. Daarna doet zij hetzelfde bij de andere blad helft. Vervolgens rolt zij de beide onderste delen van de blad helften om elkaar heen in de vorm van een taps toelopend sigaartje. Tenslotte worden er enkele eitjes in het sigaartje gelegd. De larven die daaruit komen gebruiken het bladmoes van het sigaartje als voedsel, meer dan genoeg voor een vijftal larven. In de zomer zie je vaak blauw metaalachtig glanzende kevers

op het blad van de els. Ze zijn iets groter dan de bladrollers, ongeveer 7 mm lang. Dat zijn elzenhaantjes. Je ziet ook vaak hun larven, zwarte worstvormige beestjes, eveneens ongeveer een centimeter lang. Zowel de haantjes als hun larven leven van het bladmoes. Van daar al die gaten in het blad. Last heeft de boom daar niet van. Het zou zelfs een voordeel kunnen zijn in droge tijden, omdat de verdamping vanuit de bladeren hierdoor verminderd wordt.

4. Moeraskartelblad

De bloeitijd van deze plant is van mei tot juli. De bloeistengels worden enkele decimeters hoog en vallen goed op in het lagere gras. De hele plant maakt een rode indruk. Niet alleen de bloemen zijn rood, maar ook het blad is vaak rood aangelopen. De bloemen worden bestoven door aardhommels. Omdat de bloemen een lange kroonbuis bezitten, vinden de aardhommels het vaak gemakkelijker om hierin een gaatje te maken. Op die manier kunnen ze beter bij de nectar komen, maar bestuiving vindt zo niet plaats. Moeraskartelblad is een plant die parasiteert op grassen. Het gras verzwakt hierdoor zozeer dat er op den duur weinig voedsel meer aan onttrokken kan worden. Het moeraskartelblad verdwijnt dan naar naastgelegen plekken totdat het gras zich op de eerste plek hersteld heeft. Daarom lijkt het alsof moeraskartelblad als het ware pleksgewijs door het landschap "wandelt".

5. Groot blaasjeskruid In de sloten kunnen we van juni tot september het groot blaasjeskruid in bloei zien staan met kleine dooiergele bloemen die boven het water uitsteken. Het is een vleesetende plant die zweeft in het water. Het blad is fijn vertakt in smalle bladslippen. In de bladoksels kunnen we kleine bolletjes waarnemen. Dit zijn blaasjes die met niets gevuld zijn of met andere woorden: de inhoud bestaat uit een vacuüm. Een blaasje wordt afgesloten door een klep die omringd wordt door fijne haren. Zodra bijvoorbeeld een watervlo die haren aanraakt, schiet de klep open en vult het blaasje zich met water. De watervlo wordt met de waterstroom mee naar binnen gevoerd. Het gevangen dier wordt daar binnen twee uren verteerd en door de plant opgenomen als voedsel. Met wat geluk kun je met een loupe zo'n gevangen diertje van buitenaf in een doorzichtig blaasje zien zitten.

door Theo van de Graaf

Heb je weleens Wiedenwater geproefd? Geroken aan Beulake of ben je ooit op berenjacht geweest? Wil je de natuur eens op een verrassende manier beleven? Ga dan mee op een van de Natuur Anders tochten in Overijssel. Gebruik je intuïtie, je zintuigen en je fantasie en je kunt ervaren hoe bijzonder deze manier van beleven van de natuur is.

Dat kan vlakbij, want we varen Natuur Anders tochten in De Wieden. Er zijn ook wandeltochten in de hele provincie Overijssel: van Losser tot Deventer en van het

Reestdal tot het Springendal. Het initiatief voor Natuur Anders is genomen door vier natuurorganisaties: Landschap Overijssel, IJssellandschap, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Twee jaar geleden zijn 18 gidsen speciaal voor deze tochten opgeleid door de Stichting Natuurwijs.

In De Wieden starten onze Natuur Anders vaartochten 's morgens om 8 uur of 's avonds om 19 uur. Het is er dan heerlijk rustig want de stilte ligt nog of komt over het water. We zwerven 2 à 3 uur rond en laten ons verrassen door de elementen, de dieren, de planten. We verstrekken weinig informatie, maar geven je enkele handreikingen om je eigen ervaringen op te doen. Dat doen we door bijvoorbeeld een gedeelte of een oefening, we proeven en we luisteren. Kortom: we gebruiken al onze zintuigen en zijn daardoor op een bijzondere manier verbonden met alles om ons heen.

Voor meer informatie kan je onze site bekijken:

www.natuuranders.nl En wil je mee in De Wieden dan kom je via deze site op de boekingsite van Natuurmonumenten terecht. Je kunt individueel boeken op de tochten die in de agenda staan. Maar je kunt ook met een groep komen (8 – 14 personen) op een nader te bepalen tijdstip. Heb je vragen, dan kun je bellen met het bezoekerscentrum: 0527 246644

Door Toos van Rooijen.

Op de Woldberg in Tuk
Theeschenkerij Tuk's T-huis
en expositieruimte Staatsbosbeheer

Voor heerlijke verse biologische koffie of thee,
gebak, sap of ijs, en andere lekkernijen.
Ook voor verjaardags- of familiefeestjes.
Leuke speeltoestellen, gezellige boerderijsfeer.

Bergweg 71, 8334 MC Tuk Tel: 0521-524441
www.theehuis-tuk.nl

NIET MEER ZOEKEN!

DRUKKERIJ HOVENS GRÉVE B.V.

*levert al meer dan 145 jaar alle soorten drukwerk.
Ook voor fotocopieën en digitaal printen kunt u er terecht.*

*Het predicaat
"Hofleverancier"
garandeert u
kwaliteit.*

ONNASTRAAAT 11-13
8331 HL STEENWIJK

E-MAIL: INFO@HOVENSGREVE.NL

TELEFOON (0521) 52 26 00

TELEFAX (0521) 52 27 00

INTERNET: WWW.HOVENSGREVE.NL

Wildplukken of wild plukken?

Op 11 april wordt er door de KNNV afdeling een excursie wildplukken gehouden. Het verzamelen van tamme kastanjes en het plukken van bramen is een algemeen aanvaarde vorm van wildplukken. Ook het beperkt plukken van eetbare paddenstoelen voor eigen gebruik zal een aantal mensen niet vreemd in de oren klinken. Er lijkt nu een tendens gaande te zijn dat wildplukken sterker leeft en soms ook wordt gepropageerd. De KNNV-uitgeverij heeft er zelfs een publicatie aan gewijd. Buiten zijn is leuk en genieten van de natuur in de meest brede zin een geno-

gen. Maar wildplukken vraagt wel om enkele gedragsregels, die de wildplukker vast wel zal kennen, maar waarvan het goed is om er nog even bij stil te staan.

De toegangsregels van terreinen moeten natuurlijk altijd worden gerespecteerd, zeker als het gaat om versterking van vogels, zoogdieren en andere organismen te voorkomen. In gebieden waar zeldzame planten staan, moet rekening gehouden worden met de terreinge-

Koppel april 2015

steldheid. Het vertrappen van bijzondere vegetatie is natuurlijk een slechte zaak, wat ook geldt voor het plukken van bloemen die een belangrijke functie hebben voor het voortbestaan van vlinders, bijen en andere insecten. Omdat er ook giftige planten moet de plukker wel over basiskennis beschikken van onze (paddenstoelen)flora om geen vergissingen te begaan. Dan kan de plukker ook weten welke soorten een wettelijke bescherming genieten of welke soorten er op de rode lijsten staan die in zekere mate bedreigd zijn in hun voortbestaan. Bedenk dat soorten volop voor kunnen komen in een gebied, maar op landelijke schaal toch zeldzaam kunnen zijn.

Omdat er ook veel diersoorten zijn die graag een 'graantje' meepikken, moeten we natuurlijk ook voedsel voor deze soorten overlaten. Vogels eten bessen en bramen, maar bijvoorbeeld ook marterachtigen doen dat. Eikels, zaden van dennen en sparren, tamme kastanjes en beukenootjes zijn geliefd bij vinkachtigen, gaaien, muizensoorten en eekhoorns. Maar ook sommige paddenstoelen worden aangeknaagd of helemaal gegeten door muizen, eekhoorns en slakken. Veel diersoorten moeten voor de winter voldoende 'opvetten' om die winter door te komen. Zorg er dus voor dat zij hun wintervoorraad aan kunnen leggen.

Kortom, geniet van het buiten zijn in de natuur en 'pluk' met mate. Wildplukken mag, wild plukken is uit den boze.

door Ton Bode

blad 21

PERSBERICHT

Minder orchideeën, minder vlinders op Cadoelerveld

Nu de herfst zijn intrede heeft gedaan, kan de balans worden opgemaakt over de behaalde natuurresultaten van het afgelopen jaar op het Cadoelerveld. Voor twee aansprekende doelgroepen, de orchideeën en de vlinders waren de resultaten minder dan het jaar ervoor. Het Cadoelerveld is een particulier natuurgebied gelegen aan de 'oude' Open Swolle in Vollenhove.

Bloeiende orchideeën

Elk jaar in juni worden de bloeiende rietorchissen geteld. Op het Cadoelerveld komen twee soorten rietorchissen voor: met gevlekte bladeren (*junialis*) en ongevlekte bladeren (*praetermissa*). De meest voorkomende variëteit is die met de gevlekte bladeren. In totaal werden

blad 22

313 bloeiende rietorchissen geteld tegen 381 in 2013. Ogenschijnlijk een achteruitgang, maar rietorchissen bloeien niet elk jaar en niet bloeiende exemplaren zijn moeilijk te tellen. Ook zaailingen ontsnappen aan de tellingen. Sinds de vestiging van de rietorchis op het Cadoelerveld in 2005 worden de laatste jaren telkens honderden bloeiende exemplaren aangetroffen. Dit jaar waren de bloeiende exemplaren over het algemeen groot van stuk en kenden een rijke zaadzetting.

Minder vlinders

Vlinders worden 1x per week geteld in de periode 1 april tot 1 oktober. In 2014 werden 936 vlinders geteld verdeeld over 18 soorten. In 2013 waren dat 1.999 vlinders verdeeld over 20 soorten. De afname is vooral toe te schrijven aan

de mindere aantallen van het Icarusblauwtje (-866) en het klein geaderd witje (-169). Voor het Icarusblauwtje was 2013 een exceptioneel goed jaar met 1.250 getelde exemplaren. Van het Icarusblauwtje werden nu 384 exemplaren geteld tegen gemiddeld over 10 jaar 349 stuks. Dit blauwtje blijft verreweg de

Koppel april 2015

meest getelde vlinder op het Cadoelerveld.

Bijzonder was de waarneming op 4 oktober van de argusvlinder. In méér dan 10 jaar was de vlinder niet meer gezien op het Cadoelerveld.

De laatste vlindersoort die werd waargenomen, betrof de atalanta. Op 1 november werd nog een gaaf exemplaar aangetroffen op bloeiende klimop.

Dode boommarter

Op 9 september 2014 werd een dood exemplaar van de boommarter gevonden. Uit contact met Natuurmonumenten bleek dit de eerste melding te zijn uit het gebied van De Oldenhof/Cadoelerveld. Het dode dier is opgehaald door

een boswachter van Natuurmonumenten voor onderzoek.

Al eerder werden van de marterachtigen een dode steenmarter en een dode bunzing gevonden.

Vier nieuwe plantensoorten

Afgelopen jaar werden vier nieuwe plantensoorten gevonden waarmee het totaal aantal gedetermineerde planten sinds 2002 uitkwam op 262 soorten. Bijzonder was de verschijning van heemst die als kwetsbaar voorkomt op de Rode Lijst. De heemst groeide op het Cadoelerveld in een ruigte, zo'n 100 meter van de plek waar heemst ooit geplant is in de tuin.

door Wim Brussee

Heerlijkheid de Hare

Heerlijkheid de Hare is een biologische zelfoogst tuin voor abonnees. Wij telen kleinfruit, groentes en bloemen. Wij willen invulling geven aan de maatschappelijke behoefte van beleefbare biodiversiteit in het landelijk gebied. Dit proberen wij te koppelen aan het "vermarkten" van lokale producten. Onder het motto: Denk globaal, eet lokaal. Wij zijn gevestigd aan de Hareweg 10 in Oldemarkt.

www.heerlijkheiddehare.nl

WEIDEVOGELBESCHERMING NOORDWESTHOEK 2014: veel nesten komen uit, maar door te weinig vliegvlugge kuikens loopt de weidevogelstand terug.

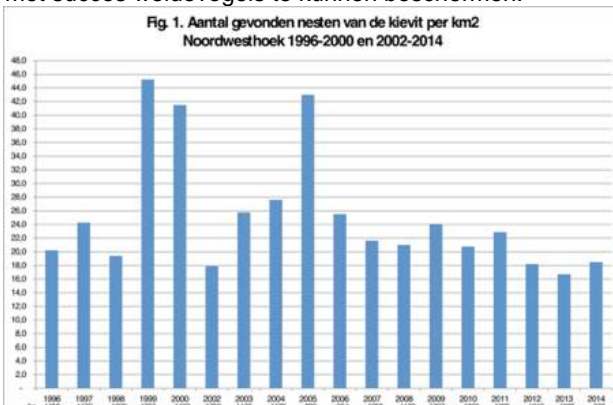
Afname weidevogelstand

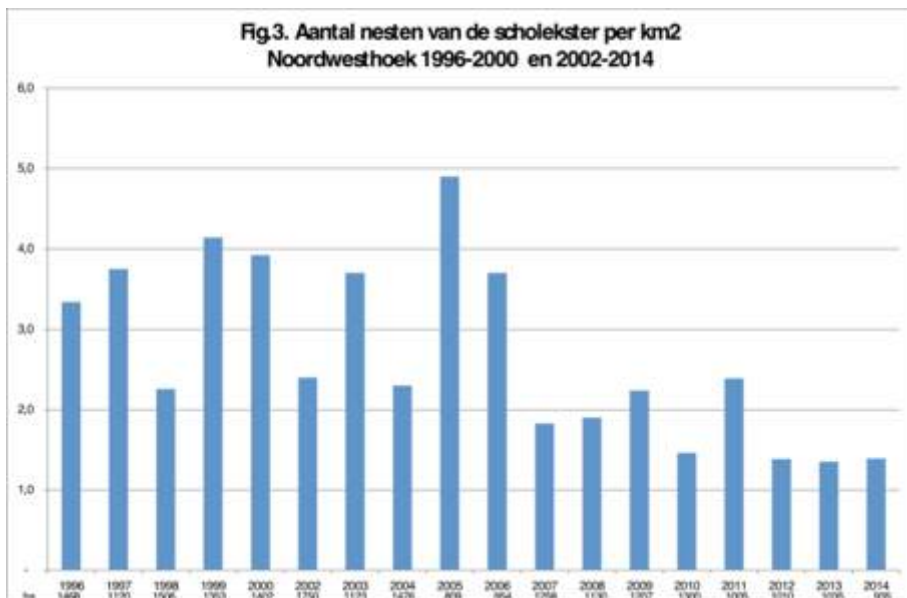
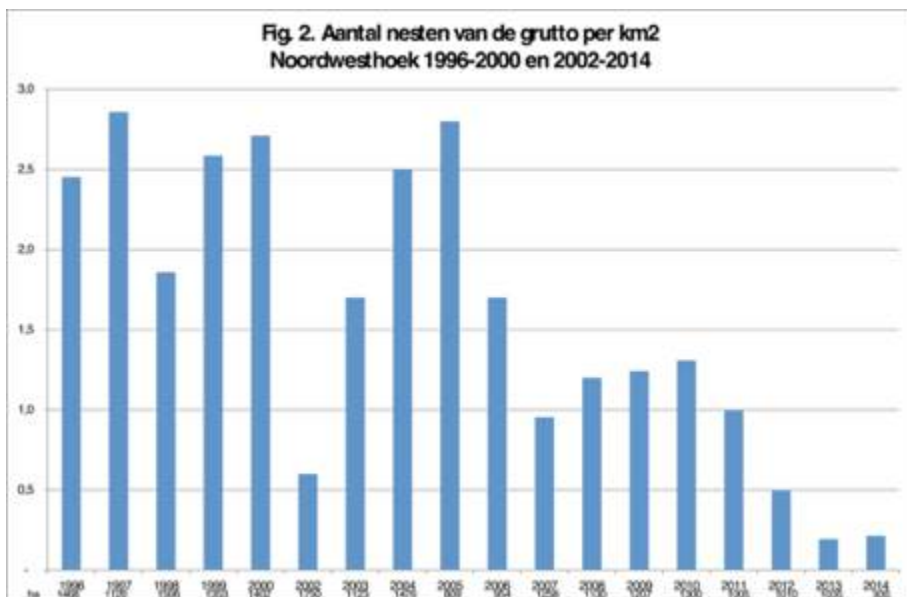
In 2014 werden door 15 vogelwachters bij circa 35 agrariërs op circa 935 ha 188 legfels van weidevogels beschermd. Het gebied waar de weidevogelbeschermers actief zijn, is wat kleiner dan in 2012. Van de Kievit werden in 2014 173 nesten gevonden. Dit zijn 18 nesten per km² en in dezelfde orde als 2012 en 2013. Resultaten uit het verleden zijn nogal variabel. Vooral de topjaren in 1999, 2000 en 2005 vallen daarin op. Over de lange termijn loopt de stand van de Kievit wel duidelijk terug (fig.1). Ook landelijk neemt de Kievit de laatste 10 jaar af.

Van de grutto werden in 2014, evenals in 2013 nog slechts 2 nesten gevonden. In 2004 werden van de grutto nog 37 nesten gevonden. De soort neemt steeds verder af in het boerenland en is hier bijna verdwenen, ondanks de beschermende maatregelen (fig.2). Van de scholekster werden 13 nesten gevonden. In 2005 waren dit er nog 40. Ook hier loopt de stand fors terug (fig.3). Van de wulp en de tureluur zijn in 2014 geen nesten gevonden. Ook hier is sprake van een afname.

Uitkomst en verliesoorzaken

De uitkomstpercentages van de nesten van de Kievit en scholekster waren de laatste jaren goed (meer als 75 %), maar het uitkomstpercentage van de Kievit is in 2014 gedaald naar 66 % (fig. 4). De predatie van legfels is de laatste jaren veel lager dan in de periode 2000-2005. In de gemeente Steenwijkerland wordt actief op de vos gejaagd. Mogelijk staat de afnemende predatie van legfels hiermee in verband. Toch geeft het ook een wat vertekend beeld. In het gebied Eesveen en Kallenkote, maar ook ten zuiden van Zuidveen, waar 10 jaar terug nog veel weidevogels broedden, is de stand fors teruggelopen als gevolg van zware predatie door de vos. Extra aandacht voor het terugbrengen van het aantal vossen in het gebied in de omgeving van Eesveen en Kallenkote en ten zuiden van Zuidveen blijft noodzakelijk om ook hier met succes weidevogels te kunnen beschermen.

Veel te weinig kuikens vliegvlug

Veel vogelwachters gaven aan dat hun indruk was dat er maar weinig weidevogelkuikens vliegvlug zijn geworden van Kievit, grutto en scholekster. De lage overleving van weidevogelkuikens is landelijk breed een probleem. Vooral in de kuikenfase zijn extra inspanningen nodig op het boerenland om de weidevogels te behouden. Een groot deel van de boeren geeft alle medewerking aan de weidevogelbescherming bij het ontzien van de nesten.

Echter de landbouw is zo intensief geworden, dat het voor de kuikens erg moeilijk is om te overleven. Voor kuikens van de grutto is dit extra moeilijk, omdat zij in het lange gras verblijven.

Hoe kan de kuikenoverleving worden vergroot?

Door het plaatsen van stokken met plastic zakken (ca. 4 per ha) een dag voor het maaien, kun je gruttogezinnen (en tureluurgezinnen) wel uit het te maaien perceel weggagen. Op zich werkt deze methode goed, maar wordt nog veel te weinig toegepast. Daarnaast is het een probleem dat er vaak grote oppervlaktes in één keer worden gemaaid, waardoor er geen plek overblijft, waar kuikens dekking kunnen vinden in lang gras. Meer gefaseerd maaien, stroken (zoals langs sloten) laten staan, of afwisseling met beweidde percelen (meer mozaïek) biedt betere overlevingskansen voor weidevogelkuikens. Het lange gras is zowel van belang voor voedsel voor de kuikens (insecten) als dekking tegen predatoren. Als kuikens een kaal gemaaid vlakke moeten oversteken, zijn ze een gemakkelijke prooi voor predatoren als zwarte kraai en blauwe reiger.

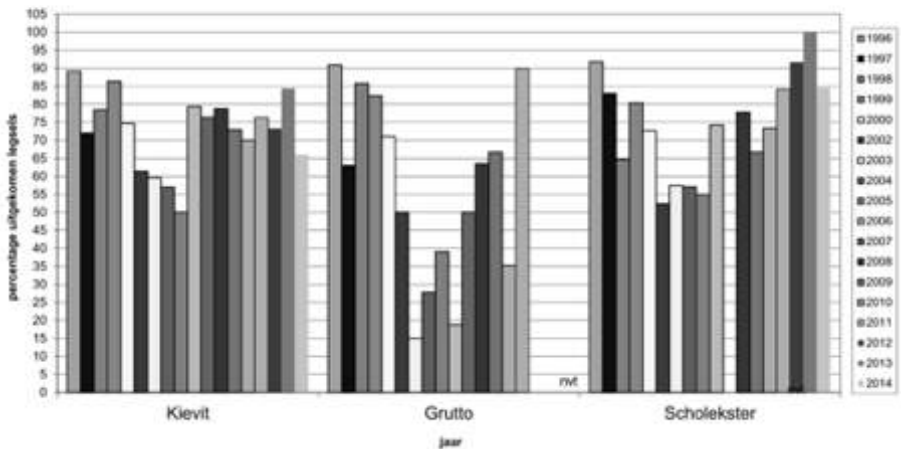
Kuikens van de Kievit, gaan direct na het uitkomen van het nest naar percelen met kort gras, afgeweide percelen of blijven op maisakkers. Ze hebben dan ook weinig last van het maaien. Tegenwoordig broedt het grootste deel van de Kieviten op (mais)akkers. Op maisakkers gaat echter nog veel mis. Van veel vroeg uitkomende Kievit-snesten, worden de jonge kuikentjes ondergeploegd bij het klaarmaken van het perceel voor de mais. Ook hier is het goed mogelijk om een dag voor de bewerking stokken met plastic zakken te plaatsen om de kuikens uit het perceel te verjagen. Echter ook hier geldt dat ze in de buurt dan wel een perceel of strook moeten vinden met kort gras (eind april), waar ze dekking tegen predatoren en voedsel kunnen vinden. Dit kan bijvoorbeeld een afgeweid perceel of een strook, waarop geen mais is verbouwd zijn, maar ook een schouwpad van een waterschap zou hiervoor dienst kunnen doen).

In 2015 wordt er door enkele Agrarische Natuurverenigingen (voor dit gebied is dit de Kopse Agrarische Natuurvereniging, KAN) geëxperimenteerd met maatregelen voor de Kievit.

Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat door de weidevogelbescherming veel nesten met succes worden uitgebroed. Door het steeds verdergaande intensieve landbouwkundig gebruik overleven er echter maar weinig kuikens, waardoor de weidevogelstand op het boerenland in de Noordwesthoek sterk terugloopt. Extra aandacht van boeren, weidevogelbeschermers en agrarische natuurverenigingen om de kuikenoverleving te vergroten, is noodzakelijk voor het voortbestaan van weidevogels op het boerenland.

Fig. 4. Percentage uitgekomen legfels weidevogelbescherming Noordwesthoek 1996-2000 en 2002-2014

Commissie Weidevogelbescherming Noordwesthoek

Heerlijkheid de Hare

Heerlijkheid de Hare is een biologische zelfoogst tuin voor abonnees. Wij telen kleinfruit, groentes en bloemen. Wij willen invulling geven aan de maatschappelijke behoefte van beleefbare biodiversiteit in het landelijk gebied. Dit proberen wij te koppelen aan het "vermarkten" van lokale producten. Onder het motto: Denk globaal, eet lokaal. Wij zijn gevestigd aan de Hareweg 10 in Oldemarkt.
www.heerlijkheiddehare.nl

Excursies

Zaterdag 4 april Stinsenplanten

Wim Temmink leidt ons op Paaszaterdag door het Park Oldruitenborgh in Vollenhove. Dit park heeft een grote cultuurhistorische waarde en is befaamd om zijn stinsenplanten. Het landgoed met park en verdere bebouwing vormt in zijn geheel een rijksmonument. Het park is een vroeg voorbeeld van een tuin in landschapsstijl.

Vertrek om 09.00 uur van de parkeerplaats aan de Eesveense kant van station Steenwijk en verzamelen om 09.30 uur op parkeerplaats P2 van Oldruitenborgh, gelegen aan de Groenestraat 22-24 in Vollenhove.

Na afloop van de excursie is er gelegenheid om, op eigen kosten, koffie/thee te drinken in de voormalige havezate Oldruitenborgh, thans Hampshire hotel (prachtig gerestaureerd).

Meer informatie: Wim Temmink, telefoon 0527 245968.

Zaterdag 11 april Wildplukken

Verzamelen van voedsel: het zit in onze genen! Maar tegenwoordig verzamelen we toch vooral in winkels en op markten. Toch biedt de natuur en onze tuin ons nog steeds veel eetbare groenten, kruiden, vruchten en wortels. Tijdens deze excursie maken we kennis met enkele eetbare planten. We plukken bij deze excursie geen grote hoeveelheden - of beschermde planten. Respect voor de natuur staat voorop. Na afloop ontvangt iedere deelnemer een paar recepten per e-mail. We verzamelen om 13.30 uur bij buitengoed Fredeshiem, De Bult, Steenwijk. Voor meer informatie: Hugo of Saskia, telefoon 0521 850963.

Maandag 27 april (Koningsdag) Vroegvogelzangexcursie De Eese

Op deze dag houden we onze traditionele vroegvogelzangexcursie. Met de zachte winter achter de rug hebben de (zang)vogels er vast zin in. We rekenen er op dat soorten als boompieper, fitis, bonte vliegenvanger en zwartkop terug zijn uit hun overwinteringsgebieden in Afrika. Maar ook een soort als de zwarte specht, een blijver in de winter, kunnen we ontmoeten.

Dit jaar verkennen we weer het oostelijke deel van de Eese. Dit is een gevarieerd deel met enkele vennen, een heitje en loof- en naaldbos. We proberen of we het aantal van vijf zingende grote lijsters in 2014 kunnen evenaren en zijn benieuwd of de middelste bonte specht onze omgeving al heeft bereikt.

Het vertrek is om 06.45u van de parkeerplaats aan de Eesveense zijde van station Steenwijk en om 07.00u van de oostelijke ingang van landgoed de Eese aan de Braamweg te Eesveen.

Nadere informatie: Ton Bode, telefoon 0521 512074.

Op zondag 3 mei wordt er gewandeld door de Rottige Meente.

Het natuurreservaat Rottige Meente behoort evenals 'grote broer' De Weerribben tot de restanten van het laagveenmoeras dat zich ooit over een groot deel van Nederland uitstreckte. Als gevolg van de vervening is een schitterend gebied ontstaan waar onder andere de otter, de grote vuurvliinder en de roerdomp te vinden zijn. Het vertrek is om 10.30u vanaf de parkeerplaats bij de Oldelaamsterbrug in Munnekeburen (aan de Grindweg).

De wandeling, die tot ongeveer 12.30u zal duren, staat onder leiding van Sandra Visser, telefoon 0561 480820 of 06 25246139.

Op zondagmiddag 3 mei kunnen ouders met hun kinderen

van alles beleven op en rond het natuurpad in natuurgebied De Weerribben. Al lopende wordt er iets verteld over de ontstaansgeschiedenis van het gebied. Daarna gaan we op onderzoek en zullen ontdekken welke planten en dieren er leven in en bij het water!

De middag duurt van 13.30 uur tot ±15.30 uur en start van de parkeerplaats bij het buitencentrum van Staatsbosbeheer aan de Hoogeweg in Ossenzijl.

Nadere informatie: Els Heibrink, telefoon 06 57187354.

Gewestelijke excursie Hoog Buurlo op 9 mei 2015

Op zaterdag 9 mei 2015 organiseert de afdeling Apeldoorn de Gewestelijke excursiedag voor de KNNV-afdelingen Zwolle, Epe-Heerde, Noordwesthoek, Noordwest Veluwe, Lelystad, Deventer en Apeldoorn. De dag wordt ingevuld met een bezoek aan het buurtschap Hoog Buurlo en Radio Kootwijk.

Hoog Buurlo is een mooi voorbeeld van een karakteristiek oud-Veluws cultuurlandschap. Het bestaat uit oude boerenerven met daaromheen kleinschalige, extensief bewerkte landbouwgron-

den, beschermd door struwelen, heggen en wallen van o.a. eikenhakhout en dit alles liggend tussen uitgestrekte heidevelden, zandverstuivingen en bossen. In de directe omgeving ligt het voormalige complex Radio Kootwijk. Het terrein en de gebouwen worden beheerd door Staatsbosbeheer. Het hoofdgebouw is enige tijd geleden gerestaureerd en Staatsbosbeheer geeft rondleidingen in dit gebouw.

Onder voorbehoud ziet het dagprogramma er als volgt uit:

8:45 uur verzamelen op de parkeerplaats van cafe De Garage Radio Kootwijk, adres: Radioweg 3 7348 BG Radio Kootwijk.

9:00-9:45 uur rondleiding in het hoofdgebouw van Radio Kootwijk door een gids van SBB. De rondleiding is vrijwillig en de entreprijs (euro 7,50 p.p.) dient eenieder zelf te betalen.

10:00 uur keuze uit 3 begeleide wandelingen (Tijdens de wandelingen zal worden gepauzeerd voor koffie/lunch; dit betekent dat eenieder zelf dient te zorgen voor koffie/thee/frisdrank en picknicklunch).

In verband met het organiseren van begeleiding en gidsen graag voor 24 april opgeven bij secretaris@noordwesthoek.knv.nl. S.v.p. vermelden wel/geen deelname aan de betaalde rondleiding.

Op zondag 10 mei, Moederdag, is er een verrassingstocht voor moeders en hun geliefden door De Weerribben met als afsluiting een echt natuurontbijtje! Op deze speciale ochtend besteden we extra aandacht aan het herkennen van eetbare planten die je overal in het veld tegen kan komen. Na het speuren en het herkennen gaan we zelf aan de slag met het maken van een kruidenboter en een natuurlijk, lekker drankje. Kortom een ochtend waarin we moeder in het zonnetje zetten!

We starten om 10.30 uur vanaf de parkeerplek bij de Tjasker, aan de Hoogeweg en zullen rond 12.00 uur weer terug zijn.

Aanmelden verplicht tot 1 uur voor aanvang bij Tjallien Muis, telefoon 0521 371344.

Excursie voor onze minder mobiele leden naar een 'ouderwets' weidevogelparadijs

Op maandag 11 mei is er van 14:00 tot 16:00 uur een excursie naar de weidevogelboerderij van Murk Nijdam in Wommels. Murk boert met liefde voor de weidevogels, waardoor zijn land nog een 'ouderwets' weidevogelparadijs is. Overal om je heen hoor je Grutto's, Tureluurs en Kieviten en hoog in de lucht is er nog het gejubel van

veldleeuweriken. Maar ook zeldzamere weidevogels zoals Kluten zijn op zijn terrein aanwezig.

Deze excursie is speciaal bedoeld voor mensen die slecht ter been zijn en (daarom) niet meer deelnemen aan de reguliere excursies van de Noordwesthoek en het IVN. Als u in de buurt van Steenwijk woont, kunt u desgewenst opgehaald worden en weer worden thuisgebracht. We lopen maar weinig tijdens deze excursie. Bij aankomst op het erf van Murk, lopen we over een betonpad naar een praam, waarmee we naar een prachtige vogelkijkhut varen. Onderweg en in de hut vertelt Murk u van alles over zijn weidevogelboerderij. In de hut krijgt u koffie/thee met koek. Daarna varen we weer terug.

Er is plaats voor 9-15 deelnemers excl 3-5 begeleiders. Vol= vol, dus.....

De kosten van dit uitje zijn incl. vervoer waarschijnlijk ca. €12,50 pp. Als u op eigen gelegenheid gaat, kost de excursie €7,50 incl. koffie/thee.

Als u zin heeft mee te gaan, stuurt u dan een email naar devuurjuffer@gmail.com. Of bel naar 06-549 7777 9.

Op vrijdag 15 mei van 13.30 uur tot ongeveer 16.30 uur fietsen we door de Weerribben en laten we ons verrassen door de verhalen over de historie, cultuur en natuur van het gebied. De tocht voert vanaf het bezoekerscentrum naar de vogelkijkhut bij

de Meenthebrug, waar je uitzicht hebt over de petgaten en misschien een ijsvogeltje kunt signaleren (dus verrekijker mee). Vervolgens fietsen wij langs de Boonspolder, naar het Woldlakebos, waar de oorspronkelijk geplande ontginning rond 1958 is gestopt. De zandpaden voor de toekomstige wegen, de petgaten en de legakkers voor de turf zijn hier nog duidelijke te onderscheiden. Onderweg bij een stukje nieuwe natuur hopen we veel watervogels te zien, zoals de lepelaar, witte reiger en oeverloper. Verder gaan we via de Vlodder naar de Tjaskermolen nabij het trilveen en verder over het fietspad langs de Kloosterkooi (oude eendekooi), via Kalenberg en de Kalenbergergracht terug naar Ossenzijl. Op deze route treffen we mooie vergezichten. De lengte van de fietstocht zal ongeveer 15 kilometer zijn en is voor jong en oud goed te doen.

Het vertrek (eigen fiets meenemen) is van de parkeerplaats bij het buitencentrum van Staatsbosbeheer in Ossenzijl. De excursie staat onder leiding van Bertus Otten, telefoon 0561 451744.

Op zaterdag 16 mei wordt er in Park Rams Woerthe een wandeling gehouden, waarbij aandacht zal worden besteed aan knoppen in ontwikkeling en, in het kader van de nationale vogelweek, aan de zangvogels in het park. Maar niet alleen de roeken zullen de aandacht trekken. Het is vooral de bedoeling om de verschillende kleine vogels aan hun zang te herkennen. Verschillende mezen, zwartkop en tjiptjaf, roodborst en winterkoning moeten er in deze tijd van het jaar hun lied ten gehore brengen. Maar we laten ons graag verrassen. Het herkennen van bomen en struiken en informatie over het park zullen tijdens de excursie ter sprake komen, maar de nadruk zal op de vogelzang liggen.

We vertrekken om 07.00 uur bij de hoofdingang van park Rams Woerthe. De excursie duurt tot ongeveer 10.00 u. Nadere inlichtingen: Piet Hein Klip en Henk Bergsma, telefoon 0521-514097.

Woensdag 20 mei Gierzwaluwen. De Gierzwaluw is geweldige vliegkunstenaar en een genot om naar te kijken. En voor wie is het gegier niet het ultieme zomeravondgeluid? In mei zijn ze weer terug uit Afrika. Tijdens deze excursie/lezing zullen we weinig kilometers lopen. Misschien strijken we wel neer op een terrasje met gierzwaluwuitzicht terwijl we verhalen horen over broedgedrag, trekroutes, slapen in de lucht, brutale gierzwaluwpubers en andere spannende zaken. De excursie vertrekt op woensdag 20 mei om 19:30 uur vanaf Station Steenwijk (Eesveense zijde) en we bezoeken voor dit doel het oude haven-

stadje Blokzijl. Aangezien er bij koud en regenachtig weer nauwelijks gierzwaluwen te zien zijn, is er een reservedatum gepland op 27 mei om dezelfde tijd.
Meer informatie: Hugo of Saskia, telefoon 0521 850963.

Zaterdag 6 juni Nachtzwaluwen. Rond nachtzwaluwen bestaan allerlei volksverhalen en mythen, die helaas geen van allen enige positieve eigenschappen aan de vogel toedichten. Dit heeft ongetwijfeld te maken met het mysterieuze leven van de nachtzwaluw: overdag zie je ze niet of maar zelden, en 's nachts produceert de vogel vreemde geluiden op eenzame heidevelden omringd door bos. Zaterdagavond 6 juni gaan we op zoek naar de zeldzame nachtzwaluw, diep in het Drents-Friese Wold bij Wateren. Als we geluk hebben is het een windstille, zwoele avond waarop ze baltsen. Maar er zijn geen garanties! Nachtzwaluwen beginnen meestal pas tussen 22:00 en 23:00 uur te zingen. Misschien horen we ook nog Houtsnippen, uilen en vossen.

Het Drents-Friese Wold is een gebied met veel teken. Je beschermt je het best tegen teken door op de paden te blijven en bedekkende kleding te dragen met je broekspijpen in je sokken. We verzamelen om 21:00 uur op de parkeerplaats van station Steenwijk (Eesveense zijde). Mensen die op eigen gelegenheid naar het gebied willen, kunnen om 21:30 uur verzamelen bij de kruising Wateren-Waterse veld. Voor meer informatie: Saskia of Hugo, telefoon 0521 850963.

Zaterdag 20 juni Vechterweerd. Vechterweerd ligt op de zuidoever van de Vecht in de gemeente Dalfsen. In 1993 heeft (toenmalig) waterbedrijf WMO het terrein gekocht als een wingebied voor drinkwater. Het bijzondere van dit waterwingebied is dat de oevergrondwaterwinning hand in hand gaat met natuur. Het 60 hectare waterwingebied wordt sinds 18 jaar begraasd door een kudde van ongeveer 40 galloway's die zorgen voor veel variatie in het gebied. Er wordt dus ook niet gemaaid waardoor flora en fauna zich in alle rust kunnen ontwikkelen. Ook zijn de stortstenen verwijderd zodat de rivier weer vrij spel heeft en een variërend oeverbeeld geeft. We gaan met

Wiecher Akse een struintocht maken door het gebied. We verwachten natuurlijk de stroomdalsoorten zoals lange ereprijs, geel walstro, kruisdistel, hazenpootje en ook verschillende vlinders en insecten die profiteren van de natuurontwikkeling. Wiecher zal ook vertellen over de drinkwaterwinning en alles wat er bij komt kijken. De excursie vertrekt om 8.00 uur vanaf station Steenwijk (Eesveense kant) en om 8.45 uur vanaf Zorgboerderij Buitenplaats Vechter-

weerd adres: Koepelallee 13, 7722KT Dalfsen. SVP aanmelden voor 5 juni. Aanmelden en informatie: Wiecher Akse, mail fam-akse@ziggo.nl

Op zondag 21 juni is er een Vaderdag expeditie. door de Rottige Meente. Vaders en hun kinderen worden deze middag uitgedaagd om dit veelzijdige natuurgebied te komen verkennen.

De gids zal niet alleen vertellen, maar zet de vaders en hun kinderen ook aan het werk. Er zijn leuke doe-activiteiten georganiseerd.

Start 14.00 uur vanaf de Tentepolle, Pieter Stuyvesantweg 150, 8481 JB Nijetrijne.

De wandeling, die tot ongeveer 16.00 uur zal duren, staat onder leiding van Sandra Visser, telefoon 0561 480820 of 06 25246139.

Libellencursus

Woensdagavond 27 mei van 19.30 – 22.00 uur
theorieavond Libellen verzorgd door Ben Prins
in 't Hoogthij te Steenwijkerwold.

Zaterdagmiddag 30 mei van 13.30 – 16.00 uur
excursie middag Libellen verzorgd door Ben Prins
in het Woldlakebos.

Woensdag 2 september van 19.30 – 22.00 uur
theorieavond Libellen verzorgd door Ben Prins
in 't Hoogthij te Steenwijkerwold

Zaterdag 5 september van 13.30 -16.00 uur
excursie middag Libellen verzorgd door Ben Prins
Plaats nader te bepalen.

Kosten voor deze cursus: een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld.

Voor eventuele opgave: Els Heibrink tel 0521 510211 mailadres

elsheibrink@hotmail.com

AGENDA KNNV en IVN

De vogelwerkgroep houdt in de maanden september tot en met april haar avonden op elke eerste dinsdag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk. In de maanden mei en juni worden werkgroepexcursies gehouden.

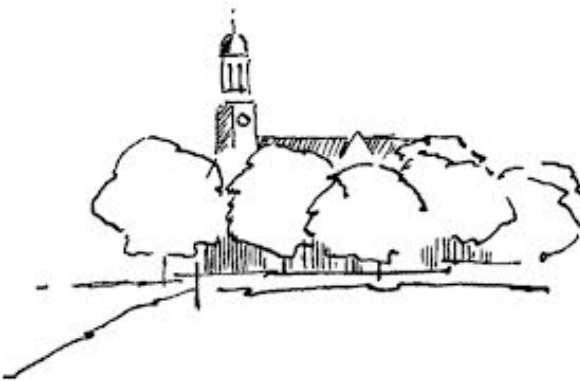
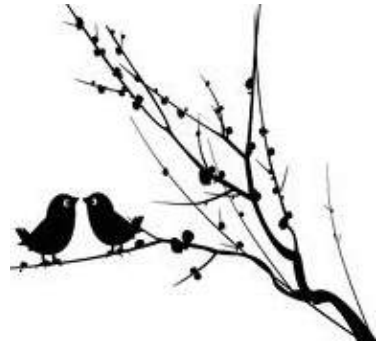
De vogelgroep IVN houdt in de maanden september t/m april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand in 't Hoogthij, Oldemarktseweg 117, Steenwijkerwold. In mei en juni wordt er een excursie voor de groep georganiseerd.

De vlinderwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april haar avonden op elke eerste maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk.

De plantenwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april (m.u.v. december) haar avonden op elke eerste woensdag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk. In de maanden mei en juni worden inventarisaties uitgevoerd.

De geologiewerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand (tenzij anders vermeld) in De Meenthe, Stationsplein 1 te Steenwijk. Jaarlijks wordt een (meerdaagse) werkgroepexcursie gehouden. Op de webpagina van de KNNV afdeling is het actuele programma vermeld.

De gezamenlijke lezingen van KNNV en IVN worden in de maanden oktober tot en met maart (februari in combinatie met de KNNV ledenvergadering) gehouden op de derde maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk.

Agenda

- 1 april Plantenwerkgroep
- 4 april Excursie stinzenplanten op Oldruitenborgh
- 7 april Vogelwerkgroep
- 11 april Zoogdierdag van de Zoogdierverseniging en de zoogdierwerkgroep van Natuurpunt België
Meer informatie: www.zoogdierverseniging.nl
- 11 april Excursie wildplukken
- 13 april Vlinderwerkgroep
- 14 april Geologiewerkgroep
- 14 april Vogelgroep IVN
- 27 april Excursie vroege vogelzang De Eese

- 3 mei Wandeling Rottige Meenthe
- 3 mei Wandeling natuurpad de Weerribben
- 9 mei Gewestelijke excursie
- 10 mei Ontdekkingstocht in de Weerribben op Moederdag
- 11 mei Excursie voor mindervaliden naar een weidevogelboerderij in Wommels
- 15 mei Fietstocht in de Weerribben
- 16 mei Excursie vroege vogelzang en knoppen in Rams Woerthe
- 20 mei Excursie gierzwaluwen
- 27 mei Theorieavond libellen
- 30 mei Excursie libellen in het Woldlakebos

- 6 juni Excursie nachtzwaluwen
- 13 juni Slootjesweekend IVN 13 en 14 juni is het landelijk IVN Slootjesweekend IVN Noordwest Overijssel zal op zondag 14 juni verschillende activiteiten organiseren met als thema water. Informatie hierover kunt u te zijner tijd vinden op onze website en in de lokale media.
- 14 juni Slootjesweekend
- 20 juni Excursie naar Vechterweerd
- 21 juni Expeditie Rottige Meenthe op Vaderdag

Scharrelkidsteam van start !!

Scharrelkids is een korte IVN-cursus voor (groot-) ouders van kinderen in de leeftijd van 4-12 jaar. Veel ouders willen hun kinderen de natuur laten ontdekken en beleven, maar weten niet goed hoe dit aan te pakken. Deze korte cursus leert hen hoe je dit op een leuke manier kunt doen.

De Scharrelkidscursus van IVN Noordwest-Overijssel bestaat uit een introductieavond voor ouders op 19 mei en een praktijkmiddag met de kinderen erbij op 30 mei. Het Scharrelkidsteam is vanaf begin maart druk bezig met de organisatie en inhoudelijke voorbereiding van de cursus. In de tweede helft van april wordt via de media, flyers en posters en via de landelijke website scharrelkids.nl begonnen met het werven van deelnemers aan de cursus.

Het Scharrelkidsteam bestaat uit Ingrid Even, Janneke Dijs, Lucille Keur en Henk Mulder.

Cursus "Algemene Introductie Geologie" in najaar 2015

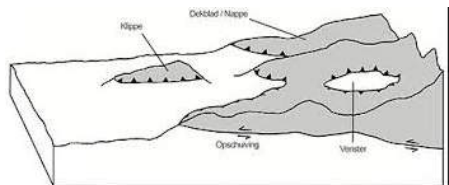
De Geologie werkgroep organiseert aanstaande herfst een geologie cursus in De Meenthe. Verdeeld over een zestal avonden zullen de hoofdzaken van de geologie worden behandeld door geoloog Maaïke van Tooren uit Grouw. Mevrouw Van Tooren is docent Geologie aan de TU Delft en beheert een mineralenmuseum.

Deze cursus voorziet niet alleen in een behoefte bij de leden van de geologie werkgroep, maar kan ook interessant zijn voor andere leden van de KNNV en het IVN en inwoners uit onze streek. Er zijn kosten aan deze cursus verbonden. Deze bedragen, voor zes avonden tezamen, 65 euro. De datums waarop de avonden gehouden worden zijn 8 en 22 oktober, 5 en 19 november en 3 en 17 december. Deze datums vallen alle op donderdag. De cursus vindt plaats in zaal 3 van De Meenthe. Op het moment van schrijven is voor deze cursus nog plaats voor acht personen.

Bent u geïnteresseerd in geologie en landschapsvormen en wilt u zich opgeven voor deze cursus of er wat meer over te weten komen, bel dan met Leo Heijboer, tel. 0521 510117 of schrijf een e-mail naar dinieleo@kpnplanet.nl

Hier volgt een overzicht van de inhoud van de cursus:

Avond 1: System Aarde
Ontstaan zonnestelsel
Opbouw aarde, korst en mantel
Hoe weten we dit?

Avond 2: De geologische klok, ontwikkeling van de atmosfeer en van het leven (heel globaal)

Ouderdomsbepalingen: relatief en absoluut

De geologische tijdschaal

Avond 3: Platen tektoniek

De ontwikkeling van het concept platen tektoniek

Processen die samenhangen met platen tektoniek

Avond 4: Vulkanisme

Samenstelling lava, gasgehalte, viscositeit

Explosieve erupties – niet-explosieve erupties

Vulkanen met een krater – spleeterupties

Waar vinden we vulkanen

Neveneffecten en postvulkanische verschijnselen

Avond 5: Landschapsvormende processen

Orogenesen en tektoniek

Verwerking, erosie, transport, sedimentatie

IJstijden

Avond 6: Mineralen en gesteenten

Het begin van het einde van salamanders?

De vuursalamander is een prachtige zwart-gele salamander, die in ons land alleen in Zuidlimburgse bronbossen voorkomt. Door een nieuw ontdekte, mogelijk exotische schimmel is de vuursalamander in Nederland nagenoeg uitgestorven. De schimmel heet *Batrachochytrium salamandrivorans* (salamandrivorans betekent salamander-eetende) en veroorzaakt de ziekte chytridio-mycose.

In 2008 werden dode vuursalamanders gevonden, op zich niet bijzonder, want ook vuursalamanders hebben niet het eeuwige leven. Twee jaar later meldden waarnemers echter wel heel veel dode dieren en tegelijkertijd zagen ze nauwelijks nog levende dieren. Langdurig en intensief onderzoek bracht in 2013 aan het licht dat het een nieuwe schimmel is. Waar deze vandaan komt en hoe die hier is gekomen, is nog onduidelijk. Wel duidelijk is, dat de

schimmel nu ook slachtoffers over de grens maakt. In België zijn recent twee gevallen ontdekt en ook daar zijn massaal dode vuursalamanders gevonden.

Of deze schimmel ook gevaarlijk is voor andere amfibieën, zoals de in onze omgeving voorkomende kamsalamander, is nog onderdeel van lopend onderzoek, maar dat is zeker niet uitgesloten. Als de schimmel zich verder verspreidt, kan dit dus de-astreuze consequenties hebben voor salamanders niet alleen in Nederland, maar in geheel Europa, en mogelijk zelfs wereldwijd.

Als natuurliefhebber maak je waarschijnlijk graag lange wandelingen door ongerepte natuurgebieden. Op deze manier kun je op twee manieren bijdragen aan *B. salamandrivorans*. Aan de ene kant kun je het verspreiden van de ene naar de andere locatie, aan de andere kant ben je de essentiële "ogen in het veld" om opvallende amfibieensterfte op te merken en door te geven. Wandelingen, vakanties en bijzondere vondsten worden tegenwoordig veelvuldig gedeeld op de sociale media. Zie je dat iemand melding maakt van dode amfibieën, vraag dan of ze contact met RAVON opnemen!

Wil je voorkomen dat je deze, en misschien ook wel andere, ziekteverwekkers meeneemt naar het volgende wandel- of fietsgebied, zorg er dan voor dat je schoenen of fietsbanden goed gedroogd zijn voor je verder gaat. Laat ze het liefst een nacht staan, zonder modder, zodat ook het profiel goed kan drogen. Ga niet onnodig van de paden af, minimaliseer het gebruik van een schepnetje en laat ook dat goed drogen voor je naar de volgende plek gaat.

RAVON is de kennisorganisatie voor reptielen, amfibieën en vissen. Meer informatie is te vinden op www.ravon.nl en www.sosvuursalamander.nl. Contact opnemen kan via a.spitzen@ravon.nl (Annemarieke Spitzen), via facebook (RAVON) of via twitter (@RAVON).

Door Ton Bode

Meldpunt Wildlife Crime in Nederland

Vernietigde dassenburchten, vergiftigde vossen, uitgehaalde roofvogelnesten: vanaf nu kan verstoring van de wilde natuur gemeld worden op het landelijke burgermeldpunt Wildlife Crime. Doel is om inzicht te krijgen in de aard en omvang van wildlife crime om uiteindelijk het aantal gevallen van vervolging in Nederland te verminderen.

Met enige regelmaat komen er meldingen binnen dat dieren moedwillig zijn gedood of gevangen. Toch is niet exact bekend hoe vaak het voorkomt. Dit komt deels omdat

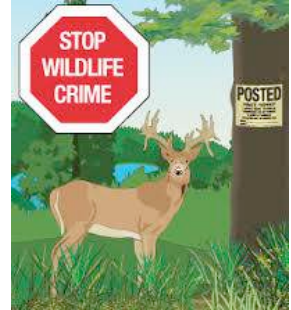

**I Report Wildlife Crime
Do You?**

daders hun illegale activiteiten goed weten te verbergen en deels omdat vervolging vaak lastig is. Met name dieren als de buizerd, havik, torenvalk, kiekendief, steenmarter, vos, das en roek en zangvogels zoals putter, sijs en vink zijn vaak slachtoffer van wildlife crime.

Met het [Burgermeldpunt Wildlife Crime](#) willen de Provinciale Natuur- en Milieufederaties een representatief inzicht krijgen van waar wat gebeurt en in welke omvang. Pas als je weet hoe groot het probleem is kun je er wat aan doen. Het verstoren, doden of vangen van wilde dieren is strafbaar. Met jouw melding kunnen wij in kaart brengen waar de meeste wildlife crime plaatsvindt, welke dieren slachtoffer zijn en hoe vaak het plaatsvindt. Met die gegevens kunnen we actie worden ondernemen om daders op te sporen en zo wildlife crime te verminderen.

Uit: de Notendop december 2014: Natuur en Milieu Overijssel

Het jaar van ...

Al gedurende vele jaren is het de gewoonte van diverse natuurorganisaties om elk jaar een dier- of plantensoort extra onder de aandacht te brengen. Vaak gaat het om soorten die sterk achteruitgaan of soorten die wat minder bekend zijn bij het publiek en waarvan men de verspreiding in ons land beter in kaart wil brengen.

2015 Is door de Wereldvoedselorganisatie (FAO) uitgeroepen tot het internationale **jaar van de bodem**. De IVN leden die hun jaarvergadering bezochten, hebben over dit onderwerp na het zakelijk gedeelte van de bijeenkomst al het nodige kunnen horen. In dit jaar besteedt de hele wereld aandacht aan de waarde van de bodem voor al het leven op aarde. Wij hebben de bodem nodig voor onze voedselproductie, dus moeten wij ook goed voor de bodem zorgen. De Nederlandse werkgroep Jaar van de Bodem roept iedereen op om van 2015 een 'hartgrondig' jaar te maken. Gekeken wordt naar de beste manieren om voor de bodem te zorgen. Hier ligt

natuurlijk een belangrijke taak voor de agrarische wereld bij de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen en het gebruik van meststoffen, maar ook de overheid en natuur-

Koppel april 2015

blad 9

organisaties blijven zich inzetten voor een goede (water)bodem. Hoe gezonder de bodem in en buiten natuurgebieden zal zijn, hoe gevarieerder het ecosysteem is. Biodiversiteit is daarvoor het sleutelwoord. Voor wie meer wil weten over dit onderwerp: www.jaarvande bodem.nl.

De Zoogdiervereniging heeft 2015 uitgeroepen tot het **jaar van de das**. Dit grootste landroofdier van ons land behoort tot de familie van de marterachtigen. De das wordt vanwege zijn nachtelijke leefwijze niet vaak gezien. Maar zijn sporen kunnen wel worden gevonden. Denk hierbij aan de zelf gegraven holen, mestputjes, pootafdrukken en sporen van het zoeken naar voedsel. Het gaat beter met de das. Dankzij allerlei inspanningen breidt de soort zich uit en kan hij ook in onze omgeving worden gevonden. Helaas worden er nog te veel dode dassen als verkeersslachtoffer gevonden. Meer informatie over (het jaar van) de das is te vinden op www.zoogdiervereniging.nl.

RAVON, de landelijke vereniging die reptielen, amfibieën en vissen onderzoekt, stelt in 2015 **de adder** centraal. Hoewel de langjarige trend stabiel is, lijkt er ook in de kerngebieden van de verspreiding sprake te zijn van een lichte afname. Samen met de Werkgroep Adders Nederland (WAN) vraagt RAVON dit jaar extra aandacht voor deze boeiende soort, die ook in onze directe omgeving voorkomt. Meer informatie is te vinden op www.ravon.nl.

Door EIS Nederland (Kenniscentrum Insecten) wordt **de struikspinn**, ook wel spookspinn genoemd, in 2015 onder de aandacht gebracht. Overigens wordt dat ook in Europees verband gedaan. In Europa komen enkele soorten struikspinn voor, maar in ons land is er maar één soort van het geslacht *Anyphaena*. De struikspinn (*Anyphaena accentuatie*) komt voor op bladen van bomen en struiken waar hij zich tussen bladeren inspint. Tot welke hoogte hij in de bomen klimt is eigenlijk niet bekend. Het is een jagende spinn die zijn prooi niet met behulp van een web vangt, maar de prooi die

hij tegenkomt bespringt. EIS Kenniscentrum Insecten verzamelt dit jaar zoveel mogelijk waarnemingen van deze spinnensoort in Nederland.

Meer over EIS, spinnen en andere geleedpotigen is te vinden op www.eis-nederland.nl.

Ook de **mycologische vereniging** roert zich in het jaar 2015 en zet de paddenstoel het gewoon **eekhoortjesbrood** in de schijnwerpers. Hoewel onder de 19 boletensoorten in ons land meerdere soorten eekhoortjesbrood voorkomen, zal de aandacht vooral naar het gewoon eekhoortjesbrood uitgaan. Deze soort kan in de maanden juli t/m september vooral gevonden worden in eiken- en beukenlanen. De soort heeft een voorkeur voor lanen zonder ondergroei onder de bomen, maar met een korte grasmat of mosbegroeiing. Door het verzamelen van waarnemingen hopen de paddenstoelenmensen nieuwe locaties te vinden waar het gewoon eekhoortjesbrood staat.

Meer weten? Zoek dan op www.mycologen.nl.

De vogelonderzoekers slaan dit jaar een keer over met een nieuwe soort, maar zetten hun onderzoek naar de soort van 2014, **de spreeuw** voort. Nieuwsgierig? Ga dan naar www.sovon.nl.

Behalve de aandachtsoorten voor 2015 zijn natuurlijk alle waarnemingen die gedaan worden welkom. Invoer kan plaats vinden op www.waarneming.nl en tegenwoordig ook al in het veld via een mobiele applicatie. Elke ingevoerde waarneming draagt bij tot een betere kennis over de verspreiding van soorten. Andere onderzoeken richten zich dan meer op de leefwijze en het terreingebruik van soorten. En zo komen we terug bij het gebruik van de bodem, niet alleen door de mens maar ook door alle planten- en diersoorten. Samen zorgen voor biodiversiteit, een spannend spel tussen mens en dier.

Door Ton Bode

De bodem en natuurbeheer:

Presentatie na de ledenvergadering van het IVN

Roelof Eleveld

2015 Is het jaar van de bodem. Roelof Eleveld ging na de pauze van de IVN jaarvergadering uitvoerig in op het ontstaan en het belang van de huidige bodem waarop wij leven. Hierbij werd nader ingegaan op de geologische ontstaanswijze en geomorfologie van Noordwest-Overijssel vanaf de ijstijden tot heden. Met name werd ingegaan op bodemvormende processen en factoren, de daaruit ontstane bodemkundige landschappen van Noordwest-Overijssel en de daarbij behorende geodiversiteit en biodiversiteit.

Het gaat hierbij om de huidige landvormen en de afzettingen die we vinden binnen enkele tientallen meters van de bodem die in geologisch perspectief zeer jong zijn en die zijn ontstaan na de laatste ijstijd circa 10.000 jaar geleden in het pleistoceen en holoceen. Tijdens de ijstijd bereikte het landijs uit het noorden en noordwesten Nederland met als uiterste grens de lijn Nijmegen, Utrechtse Heuvelrug, Haarlem. Hierbij werden stuwwallen gevormd en werd keileem in de bodem afgezet. In Noord-Nederland ontstond het Drents-Fries keileemplateau, dat veelal binnen 1 m onder het maaiveld ligt. Keileem is dicht en compact en belemmert de waterdoorlatendheid, waardoor het na regenval nat was en 's zomers droog door gebrek aan water uit de ondergrond. Deze laag is afwezig in de beekdalen

door erosie van het wegstromende smeltwater op het einde van de ijstijd. Deze ijstroomingen hebben een patroon van ruggen en dalen veroorzaakt waarin we de huidige beekdalpatronen kunnen terugvinden. Het Holoceen, de warmere en vochtiger periode, startte circa 10.000 jaar geleden met beekafzettingen, veenvorming van laagveen en hoogveen, stuifzanden door ook door menselijke activiteiten en vanaf 2000 jaar voor Christus door de stijgende zeespiegel ook zeekleiafzettingen.

Op vrijwel alle hoogveengebieden in Overijssel, Groningen en Drenthe is het veen de afgelopen eeuwen afgegraven. In eerste instantie werd de bovenste veenlaag afgestoken, waarna de turfproductie plaats vond door het baggeren van de veenmassa en laten indrogen op legakkers. Bodemvorming begint als de geologische processen tot rust zijn gekomen. De bodem is de bovenste laag van de aardkorst voor zover deze door planten geworteld is of kan worden of voor zover deze onder invloed van fysische, chemische of biologische processen onderhevig is aan veranderingen.

In de bodem zijn vele soorten te onderscheiden, zoals de vaaggronden, zee- en rivierklei, maar ook zandverstuivingen, maar deze zijn geologisch gezien in de tijd te kort voor het ontstaan van duidelijke bodemhorizonten. Eerdgronden (overstroomde beekdalen) en Enkeerdgronden zijn ontstaan door eeuwenlange bemesting met potstalmest. Deze vinden we op essen (enken), oftewel "oude bouwlanden".

In Noordwest-Overijssel dateren bodemvondsten uit het Neolithicum (Jonge Steentijd; 5300-2000 v. Chr.), de Bronstijd (2000-800 v. Chr.), de IJzertijd (800 – 12 v. Chr.) en Romeinse periode (12 v. Chr.- 450 na Chr.). De grote verscheidenheid aan bodemcondities in Nederland brengt een grote verscheidenheid aan soorten planten en dieren met zich mee. Er dreigt een enorm verlies aan rijkdom van soorten doordat bij natuurherstel vaak onvoldoende of geen rekening wordt gehouden met de bodemcondities. Daarom dient bij natuurherstel en -ontwikkeling het accent te liggen op **behoud en/of herstel** van de geodiversiteit, en dient daarom de nodige terughoudendheid te worden betracht bij grootschalige ingrepen, zoals aflaggen en ontgraven.

De voordracht wordt afgesloten met de volgende stellingen:

- Streef naar herstel van het natuurlijke systeem, hermeandering en herstel grondwaterpeil is wel acceptabel
- Wees kritisch met het plegen van ingrepen, die een gaaf / ongestoord bodemprofiel beïnvloeden, het kost honderden jaren voordat een natuurlijk bodemprofiel wordt gevormd.....
- Bedenk daarbij dat de meeste bodemprofielen **fossiel** zijn en dus onvervangbaar.....
- Neem de tijd: uitmijnen kost weliswaar 20-50 jaar, maar de vorming van een **stabiel** bodemprofiel duurt honderden jaren.....

door Loek Teurlinckx

Egels in nood

Ergens in Drenthe staat een oude boerderij langs de Smildervaart. Daar woont Roelien met haar man al 43 jaar lang. Voor de kachel liggen Josefien en Désirée, twee grote Spaanse greyhounds.

Waarom uit Spanje? Roelien: "We hebben al jaren honden uit asielen daar. Zoals bekend worden dieren in Spanje anders behandeld dan hier. Deze honden worden voor 90% voor de jacht gebruikt en voor 10% op de renbaan. Enkele als gangmakers bij hondengevechten. Ik zal je details besparen! Via een stichting laten wij twee oudere honden, die nog maar weinig kans op adoptie hebben, uit een asiel komen. Zo verzachten wij het leed dat deze honden wordt aangedaan en geven ze hier een beter leven." Meerdere tienduizenden worden er jaarlijks gruwelijk vermoord, dit is bekend bij de officiële internationale dierenwelzijnsorganisaties en bij het Europees Parlement.

Verder vermaakt Roelien zich met de opvang van EGELS! Momenteel zijn het er zo'n 35. Zo ver het oog reikt, zie ik grote kooien staan met hooi erin en een naam erop. Stapels oude kranten voor de bodem van de hokken en "tig" blikjes kattenvoer. Vanaf het binnenbrengen tot aan de dag van vertrek wordt de toestand van de betreffende egel in kaart gebracht. Wanneer komt een egel voor hulp bij de opvang? Daar kunnen verschillende redenen voor zijn. De kleine jonge egeltjes zijn door de

moeder achter gelaten, ze zijn gevonden, moeder is verkeersslachtoffer of sterft door zwakte. Jonge egeltjes hebben het sowieso niet makkelijk, omdat ze, als ze nog maar ca. 80-100 gram wegen, door de moeder verstoten worden. Ze mogen dan niet meer bij haar drinken, vanwege de tandjes.

Egels, die ziek, verzwakt of gewond zijn, bijvoorbeeld gebeten door honden, die uit het water worden gered, die vastgezet hebben in aardbeiennetten of onder maaimachines kwamen, die onder het ongedierte zitten, of waarmee gevoetbald is ..... worden hier gebracht.

Dassen en uilen vangen (kleine) egels en eten ze op.

Sommige kleintjes wegen slechts 45 gram. Door te zorgen voor een warm nest en vijf voedingen of meer per dag overleven zij die eerste periode; bij uitzetting in de natuur dienen zij een gewicht van minstens 600 gram te hebben. Roelien: "Er is zoveel dierenleed! Deze nuttige en leuke dieren willen we een kans geven. Het kost heel veel tijd en werk, maar de beloning is groot als je ze een goede toekomst kunt geven."

NUTTIG: egels zijn insecteneters, zij ruimen veel torren, maar ook slakken en muisjes op in uw tuin, zij zijn 's nachts actief. Het zijn beschermde zoogdieren. Sinds 1994 zijn de egels in aantal meer dan gehalveerd, zoals door het verlies van habitat, door het verkeer, vergiftiging door landbouwbestrijdingsmiddelen, honden, te diepe sloten en mishandeling.

Als ze in de opvang binnenkomen, gaan ze eerst in een schone kooi in de kamer, zodat ik kan zien wat er aan de hand is. Ze worden gewogen en krijgen eten & water. Daarna gaan ze naar een achterkamer, maar er staan ook veel kooien in de schuur. Het verschonen van de kooien is veel werk. Voor het geval een dier te ziek of zwaar gewond is, moet het direct naar een dierenarts die zich heeft verdiept in de behandeling van egels. Euthanasie kan eventueel een einde maken aan hun lijden. Om een beeld te krijgen van de aantallen: in 2010 werden hier wel 160 egels opgevangen.

Iedereen begrijpt, dat een zo uitgebreide hobby eigenlijk door meerdere personen ondersteund dient te worden. Daarom vragen we uw aandacht voor deze situatie. Roelien wordt een jaartje ouder (AOW) en zou haar werkzaamheden op den duur graag overdragen aan mensen, die ruimte en interesse hebben voor egels. Maar wat nu nog belangrijker is: hulp bij het schoonmaken van de kooien, helpen bij het voeden (babies, september) of, zo u wilt, een bijdrage leveren in de kosten.

Stichting Egelopvang 't Egelhuus
R. Geselschap, Oosterweidenweg 1, 7971 PB Havelte
Tel. 0521-341773 E-mail: jhgeselschap@planet.nl

Voor meer info: www.egelopvang.nl & www.egelhuus.nl
Voor giften: SNS Banknummer NL06SNSB8871363000
KvK N.Nederland: nr. 50382195.

Ook: Linda de Jong, Otto Zomerweg 65, 7913 AG Hollandscheveld
Tel. 0528-270507; 06-25154537 (Linda), 06-24886634 (Eddy), 06-22854786 (Willy)

Door Adrie Janne getipt door Tineke Poot.

Voor professioneel advies hoeft u niet verder te kijken...

...kom meer dan **250** verschillende verrekijkers en telescopen voelen, proberen en bekijken, in het testcentrum van CameraNU.nl

Wij zijn trotse partner van Staatsbosbeheer, Sovon en diverse vogelwerkgroepen.
Door deze verbinding sponsoren wij onder andere het onderhoud van observatiehutten

www.cameranu.nl

Leica SWAROVSKI OPTIK STEINER Nikon VORTEX bynoly ZEISS Canon Bushnell

 www.cameranu.nl **cameranu.nl**